

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.104
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук, професору
Аллі Володимирівні ЗЕЛІСКО

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
кандидата юридичних наук,
доцента Жорнокуй Валентини Григорівни
на дисертацію Савчука Валерія Петровича на тему:
«Корпоративний секретар як учасник корпоративних відносин»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України до світового співтовариства та її європейський вектор розвитку зумовлюють питання, пов'язані з переглядом окремих положень нормативних актів, що регулюють корпоративні правовідносини. Сьогоднішній стан корпоративного законодавства свідчить про потребу у його поступовій ревізії.

Як і норми, що забезпечують функціонування корпоративних організацій, так і практика їх застосування є достатньо динамічними. Свідченням чого є інститут корпоративного секретаря, який з'явився не так давно в правозастосовній корпоративній практиці України, проте вже набув істотного значення в силу того, що, наприклад, Закон України «Про акціонерні товариства» прямо закріплює положення про необхідність його створення. Однак, на питання що по суті собою становить цей інститут, яка конкретно роль корпоративного секретаря в рамках корпоративних правовідносин, яким є його правове становище та які існують механізми притягнення такої особи до цивільно-правової відповідальності, ні чинне законодавство, ні правозастосовна практика, ні правова доктрина не мають єдиної відповіді. У контексті викладеного дисертація Валерія Петровича Савчука «Корпоративний секретар як учасник корпоративних відносин» присвячена актуальній, досить складній та не у повному ступені дослідженій у вітчизняній науці цивільного права темі.

Цінність поданого до захисту дисертаційного дослідження, спрямованого на з'ясування правового становища корпоративного секретаря в рамках корпоративних правовідносин, зумовлюється: а) існуванням у ньому цікавих, з точки зору науки, положень, що можуть бути використані при розробці відповідних змін до нормативно-правових актів та б) докладними формулюваннями досліджуваних питань. Використання автором сучасного наукового доробку української та зарубіжної науки, оптимальної в рамках цього дослідження методології, дало йому можливість отримати якісно нові результати, спрямовані на вирішення питань суб'єктного складу корпоративних правових зв'язків.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній, правотворчій та правозастосовній діяльності щодо з'ясування правового становища учасників корпоративних правовідносин та здійснення і захисту корпоративних прав. Крім того результати цього дисертаційного дослідження варто використовувати в навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Корпоративне право», а також при підготовці та написанні навчальних посібників, підручників, практикумів, курсів лекцій, планів практичних занять із зазначених навчальних дисциплін.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни. Дисертаційне дослідження В. П. Савчука «Корпоративний секретар як учасник корпоративних відносин» містить наукові положення, які мають теоретичне значення і практичну спрямованість. Науковою новизною відзначається зміст поданого для обговорення та захисту дисертаційного матеріалу через призму особливостей визначення правового становища корпоративного секретаря як учасника корпоративних відносин та можливості притягнення його до відповідальності за порушення прав та інтересів інших учасників корпоративних правових зв'язків.

Автором правильно визначені об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження. Методологічну основу роботи становлять філософські підходи,

загальнонаукові та спеціально-юридичні методи та засоби пізнання, які були застосовані цілком обґрунтовано, що дозволило дисертанту дійти вірних та аргументованих висновків.

Ознайомлення зі змістом рецензованої дисертації дозволяє зробити висновок про сумлінність здобувача при підготовці дослідження. В. П. Савчук вдало оперує вмінням критично оцінювати наукові позиції з тих чи інших питань, які досліджуються у роботі. Порівнюючи різні точки зору науковців, автор у багатьох випадках формулює власну позицію та є толерантним у дискусії з іншими фахівцями. З огляду на це з позитивного боку слід звернути увагу на чисельність використаних джерел (203 найменування), досліджених ним при обґрунтуванні зроблених у дисертації висновків.

Правильний, послідовний порядок подачі матеріалу дозволив побудувати переконливу систему аргументації, що відображає як найбільш відомі в цивілістиці підходи щодо вирішення проблематики дослідження, так і власну авторську позицію.

Важливим з наукової точки зору є висновок автора про удосконалення функцій корпоративного секретаря в корпоративних відносинах шляхом виділення наступних: 1) реалізація права акціонерів на інформацію; 2) забезпечення дотримання товариством вимог законодавства, статуту та локальних актів, вимог щодо розкриття інформації про акціонерне товариство; 3) організація загальних зборів товариства, роботи наглядової ради та виконавчого органу (правління); 4) взаємодія з регуляторними органами (с. 22, 65, 67–68, 196 дисертації).

Варто підтримати позицію автора про те, що повноваження корпоративного секретаря варто поділяти на такі основні групи: інформування (забезпечення здійснення права акціонерами права на інформацію); забезпечення комунікації між учасниками корпоративних відносин (акціонерами та товариством), а також третіми особами (інвестори тощо); забезпечення взаємодії акціонерного товариства з Національною депозитарною системою; запобігання порушень учасниками корпоративних відносин (с. 23

дисертації).

Є всі підстави підтримати дисертанта у його авторському розумінні сутності категорії «корпоративний секретар», під якою пропонується розуміти фізичну особу, яка відповідає за ефективну поточну взаємодію акціонерного товариства з акціонерами, інвесторами, забезпечення акціонерів, інвесторів необхідною інформацією, підтримку ефективної роботи виконавчого органу, наглядової ради (ради директорів), а також виконує інші функції, закріплені Законом, статутом акціонерного товариства (с. 80, 196 роботи).

Цікавими та такими, що заслуговують на увагу, є й інші висновки та пропозиції автора, зокрема щодо:

– закріплення за корпоративним секретарем певного кола обов'язків (с. 165–170 дисертації);

– укладення з корпоративним секретарем виключно цивільно-правового договору (с. 182, 198 роботи);

– застосування інститут дискваліфікації як однієї з форм юридичної відповідальності корпоративного секретаря (с. 189–192 дисертації).

Ступінь обґрунтованості наукових положень засвідчують висновки дисертанта за результатами дослідження. Про позитивне значення дисертації свідчить ґрунтовний аналіз як цивільного та господарського законодавства, так і наукової літератури щодо обраної теми. Додатково робота супроводжується аналізом матеріалів доктрини та іноземного законодавства (Велика Британія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Сінгапур, США, Чехія, Швейцарія та ін.).

Положення, винесені на захист, відповідають вимогам щодо наукової новизни. Стиль викладення положень дозволяє усвідомити їх зміст і новизну. Здобутком дисертації, безперечно, є її високий науково-теоретичний рівень, практична спрямованість. Робота написана грамотно, сприймається легко та з інтересом. Добре оформлений список використаних джерел.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Основні положення й висновки, сформульовані у дисертації В. П. Савчука, оприлюднено у 9

наукових публікаціях, з яких: 5 наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 4 тези доповідей на науково-практичних конференціях. Таким чином, результати дослідження пройшли належну апробацію відповідно до вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України. Вивчення наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації, дає підстави для висновку про повноту викладу в них наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором академічної доброчесності. Дисертаційна робота В. П. Савчука свідчить про ґрунтовне опрацювання ним чинного законодавства України та іноземних держав, матеріалів правозастосовної практики України. У дисертаційній роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації в разі творчого використання ідей, розробок, тверджень інших авторів, дотримано вимоги законодавства про захист авторських прав, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності. В роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Аналіз дискусійних положень дисертації та основні зауваження. Разом з тим, позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження містить низку положень, оцінок, висновків, пропозицій і рекомендацій, які відображають спірні теоретичні позиції або суб'єктивне сприйняття їх автором, що спонукає до дискусії, а саме:

1. На с. 18 роботи автором стверджується, що корпоративний секретар зайняв *особливе місце в системі корпоративного управління акціонерним товариством*. У п. 1 та п. 2 наукової новизни (с. 21, 121, 196–197 роботи) вказано, що корпоративний секретар є *одноосібним неуправлінським органом*. Крім того, дисертант стверджує про певні протилежності, зазначаючи, що: а) необґрунтованими видаються аргументи противників віднесення корпоративного секретаря до органів управління (с. 119–120 роботи) та б) корпоративний секретар не належить до органів управління (с. 123 дисертації).

Слушно виникають запитання:

1) чому мова йде лише про корпоративні правовідносин в рамках акціонерних товариств, якщо назва дисертації не містить обмежень щодо організаційно-правової форми юридичних осіб, в яких мають місце відповідні правові зв'язки;

2) як розуміти автора у твердженнях про те, що корпоративний секретар *«займає особливе місце в системі корпоративного управління»* при цьому *«неуправлінським органом»*.

2. Дискусійною та такою, що потребує додаткової аргументації є позиція дисертанта щодо розуміння корпоративного секретаря як учасника корпоративних відносин в широкому розумінні, а відносини між корпоративним секретарем та акціонерами, іншими органами управління є корпоративними (п. 6 наукової новизни *«удосконалено»*, с. 22, 72–73 роботи).

Співність такої думки полягає у тому, що якщо між корпоративним секретарем та органами корпоративного управління існують корпоративні відносини, то чи варто ставити питання про визнання таких органів суб'єктами корпоративних відносин (с. 71 роботи)? Чи все ж таки варто говорити про їх посадових осіб як учасників корпоративних відносин?

Крім того, на думку дисертанта поряд із забезпечення реалізації права на інформацію учасників цивільного права в рамках корпоративних відносин в товаристві, корпоративний секретар забезпечує реалізацію акціонерами права на управління товариством; забезпечує ефективну взаємодію органів управління товариством (с. 72 роботи). Вважаю, що забезпечення реалізації права ще не свідчить про можливість визнання корпоративного секретаря учасником корпоративних відносин, адже він виконує допоміжні (організаційні) функції від імені самої юридичної особи, а не як самостійний учасник цивільних правовідносин.

3. На с. 78 роботи вказано, що розкриваючи функції корпоративного секретаря в новій редакції Закону про АТ не визначено, хто може ним виступати: фізична/юридична особа чи виключно фізична особа.

Проте слушно виникає питання про співвідношення наведеного авторського твердження з позицією законодавця, а саме ч. 5 ст. 85 Закону України «Про акціонерні товариства», за якою корпоративним секретарем може бути *фізична особа*, яка має повну цивільну дієздатність та відповідає вимогам чинного законодавства.

У зв'язку з викладеним спірною є думка автора (с. 129 роботи) про дискусійність питання щодо нормативної деталізації правового статусу корпоративного секретаря у контексті виконання його обов'язків юридичною особою. Відповідно й маємо висновок дисертанта про те, що у цьому разі мова йде про правовий механізм виконання функцій органу управління юридичною особою, тобто про здійснення функцій безпосереднього управління, а корпоративний секретар не є виконавчим органом, а тому така практика, не може бути поширена на корпоративних секретарів (с. 131 роботи).

4. Дисертант розвиває думку про те, що суб'єктом цивільно-правової відповідальності за ненадання інформації акціонерам є корпоративний секретар, а не акціонерне товариство (п. 14 наукової новизни «набули подальшого розвитку», с. 23, 187, 198 дисертації).

За змістом підрозділу 2.1 «Корпоративний секретар як посадова особа акціонерного товариства» зрозуміло, що корпоративний секретар є лише посадовою особою товариства. На с. 112 роботи автор застерігає, що посадові особи акціонерного товариства, так само як і органи управління, не є окремими суб'єктами права. Також, на с. 175 дисертації зазначено, що корпоративний секретар є посадовою особою товариства, тому він є суб'єктом фідучіарних зобов'язань *перед товариством*.

Якщо на корпоративного секретаря, а не на товариство покласти відповідальність, то порушуються два основні постулати: 1) учасником цивільних відносин є юридична особа, а не її органи чи посадові особи та 2) корпоративні відносини існують між акціонером та товариством, а не між акціонером і корпоративним секретарем.

Помилковість тлумачення дисертантом принципу відокремленості

відповідальності посадових осіб у корпоративному праві (с. 175 роботи) полягає у тому, що автор стверджує, що корпоративний секретар товариства не відповідає за зобов'язаннями акціонерів товариства чи товариства в цілому, а акціонери не відповідають за дії корпоративного секретаря. Проте про відповідальність товариства за дії корпоративного секретаря автор замовчує, прикриваючись тим, що принцип відокремленості полягає у самостійності відповідальності товариства та його учасників, членів органів управління, інших осіб, але *за своїми зобов'язаннями*, а корпоративний секретар виконує обов'язки як посадова особа товариства, тобто зобов'язання товариства як самостійного учасника цивільного обороту.

Зазначені зауваження до положень дисертації не впливають на позитивну оцінку роботи в цілому, натомість спрямовані на стимулювання дисертанта до подальших поглиблених наукових досліджень в окресленій сфері наукових інтересів. Також вони можуть бути предметом наукових дискусій вчених-юристів та практичних працівників.

Здобувач наукового ступеня В. П. Савчук володіє достатніми теоретичними знаннями, має необхідний практичний досвід застосування законодавчих положень, що стали предметом його дослідження, вдало аналізує проблемні питання та критично їх оцінює.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, її текст відповідає вимогам щодо логічної послідовності викладення матеріалу. Зроблені автором висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. У дисертації сформовано теоретичні положення, які відображають особливості правового становища корпоративного секретаря як учасника корпоративних відносин, та внесено пропозиції з удосконалення чинного законодавства України, що свідчить про нове вирішення автором відповідного наукового завдання.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження

В. П. Савчука відповідає обраній ним спеціальності 081 «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

Керуючись викладеним вище, вважаю, що дисертація Савчука Валерія Петровича «Корпоративний секретар як учасник корпоративних відносин», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор – Савчук Валерій Петрович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки Харківського національного

університету внутрішніх справ

В. Г. Жорнокуй